

127

Nisan 2015

İK V DEĞERLENDİRME NOTU

KIBRIS MÜZAKERELERİ İÇİN YENİ FIRSAT
PENCERESİ

Yeliz ŞAHİN
İK V Uzmanı

İKTİSADİ KALKINMA VAKFI

www.ikv.org.tr

KIBRIS MÜZAKERELERİ İÇİN YENİ FIRSAT PENCERESİ

Kıbrıs'ta yaşanan son gelişmeler, Şubat 2014'te büyük umutlarla başlayan ancak Ekim ayında tekrar kesintiye uğrayan müzakere sürecinde yeni bir canlanmaya işaret ediyor. Annan Planı'na ilişkin Ada'nın her iki tarafında eşzamanlı olarak düzenlenen referandumların 11'inci yılını geride bıraktığımız bugünlerde, 2015 yılının Avrupa'daki en eski dondurulmuş ihtilaflardan biri olan Kıbrıs meselesinin çözülmesi için karar yılı olacağı yönündeki görüşler de güçleniyor.

Hidrokarbon Boyutu ve Son Gelişmeler

Son dönemde GKRY'nin hidrokarbon kaynaklarına ilişkin anlaşmazlığı bahane ederek tek yanlı olarak müzakere masasını terk etmesiyle birlikte çıkmaza giren müzakerelerin yeniden başlayacağına dair olumlu sinyaller gelmeye başladı. Hatırlanacağı üzere BM gözetimindeki müzakereler, 11 Şubat 2014 tarihinde Türk tarafı ve Rum tarafı liderlerinin "Ortak Açıklaması" (*Joint Declaration*) ile 18 ay süren bir aranın ardından yeniden başlamıştı. Buna karşılık, müzakereler hidrokarbon kaynakları konusunda yaşanan gelişmeler nedeniyle Rum tarafının müzakere masasından kalkmasıyla çıkmaza girdi. Güney Koreli KoGas ve İtalyan ENI konsorsiyumuna ait SAIPEM 10000 platform gemisinin GKRY'nin tek yanlı olarak ilan ettiği sözde "Münhasır Ekonomik Bölgesi"ne girerek KKTC ile Türkiye'nin tüm uyarılarına rağmen sondaj çalışmalarına başlaması karşısında Türkiye, KKTC ile yapılan anlaşmalar kapsamında bölgeye sismik araştırmada bulunmak üzere Barbaros Hayreddin Paşa sismik araştırma gemisini göndermiş ve GKRY'nin sondaj lisansı verdiği bölgede deniz trafiğini kontrol altına alan seyrüsefer talimatı (*navigational text* – NAVTEX) yayımlamıştı. GKRY, hidrokarbon kaynakları üzerindeki anlaşmazlığı ve sözde "MEB"indeki sondaj çalışmalarına müdahale edildiğini bahane ederek, BM gözetimindeki yeniden birleşme müzakerelerini askıya aldığını ve Barbaros'un sözde "MEB"inden ayrılmadığı ve Türkiye'nin yayımladığı NAVTEX'in geçerliliği sürdüğü sürece müzakere masasına geri dönmeyeceğini açıklamıştı.

Bunu takip eden süreçte, AB üyeliğinin Türkiye'ye karşı kullanılması ve Türkiye'nin AB üyelik müzakerelerinde yeni bir faslın açılmasının engellenmesini içeren 8 maddeli bir önlemler paketi kabul eden GKRY, AB platformunda da bu konuda girişimlerde bulunmayı ihmal etmemişti. GKRY'nin girişimiyle konu 23-24 Ekim 2014 tarihlerinde gerçekleşen AB Liderler Zirvesi'nin gündemine alınmış, AP ise 13 Kasım 2014 tarihinde, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de yürüttüğü sismik araştırma faaliyetlerine yönelik GKRY'nin tezlerini savunan bir ilke karar kabul etmişti. AP kararında, Türkiye'nin yürüttüğü araştırma faaliyetlerinin GKRY'nin tek yanlı olarak ilan ettiği sözde MEB'ini ve bu bölgede doğal kaynak aramaya ilişkin egemen hakkını ihlal ettiği iddia edilerek

Türkiye'ye gemilerini bir an önce çekmesi çağrısında bulunulmuş ve söz konusu eylemlerin Türkiye-AB ilişkilerini olumsuz etkileyebileceği uyarısı yapılmıştı¹.

Mart ayı sonunda hidrokarbon kaynakları konusunda yaşanan bazı gelişmeler, müzakerelerin yeniden başlaması için gerekli dinamikleri harekete geçirdi. ENI-KoGas konsorsiyumuna ait SAIPEM 10000 platform gemisi 9'uncu parselde yürüttüğü sondaj çalışmalarında değerlendirilebilir ölçüde hidrokarbon kaynağı saptayamadığını açıkladı². Bunun üzerine platform geminin bölgeyi terk etmesinin ardından Barbaros sismik araştırma gemisi de 31 Mart 2014 tarihinde demirli bulunduğu Gazimağusa Limanı'ndan ayrıldı. KKTC Dışişleri Bakanı Özdil Nami, konuya ilişkin yaptığı açıklamada, iyi niyet göstergesi olarak Barbaros sismik araştırma gemisinin Türkiye'ye dönmesine karar verdiklerinin altını çizdi.

Barbaros'un da bölgeden ayrılması ile GKRY'nin müzakere masasını terk etme gerekçesi de ortadan kalkmış oldu. Bunun yanında, Türkiye'nin yayımladığı NAVTEX'in süresinin 6 Nisan 2015 tarihinde dolması ile de GKRY'nin müzakere masasını terk etmek için başvurduğu nedenler ortadan kalkmış oldu.

BM Genel Sekreteri Kıbrıs Özel Danışmanı Espen Barth Eide, 6-8 Nisan 2015 tarihlerinde Türk tarafı ve Rum tarafında gerçekleştirdiği temaslarda yeniden birleşme müzakerelerine çok yakında yeniden başlanacağını duyurdu. Türk tarafında müzakere masasında Anastasiadis'in karşısında oturacak ismi de belirleyecek olan cumhurbaşkanlığı seçimleri sürecinin tamamlanmasını takiben haftalar içerisinde müzakerelerin yeniden başlaması öngörülüyor. Özel Danışman Eide'ye göre, her iki tarafın lideri, müzakerelere yeniden başlanması için uygun koşulların olduğu konusunda hemfikir. 2015 yılının Kıbrıs için belirleyici bir yıl olduğuna dikkat çeken Eide, kendisinin BM Kıbrıs Özel Danışmanı görevini üstlenen son isim olacağına inanıyor³.

KKTC “Değişim” Dedi

Kıbrıs Türk toplumu 4'üncü Cumhurbaşkanı seçmek üzere Nisan ayında sandıklara gitti. Aralarında mevcut Cumhurbaşkanı Dr. Derviş Eroğlu, Meclis Başkanı Dr. Sibel Siber, eski Başmüzakereci Kudret Özersay ve Lefkoşa eski Belediye Başkanı Mustafa Akıncı'nın da bulunduğu yedi adayın yarıştığı seçimlerin 19 Nisan 2015 tarihinde düzenlenen ilk turunda hiçbir adayın oyların yüzde 50'sinden fazlasını alamamasının ardından seçimler ikinci tura kaldı. 2015 yılı cumhurbaşkanlığı seçimleri, KKTC'de 1995 ve 2000 yıllarındaki seçimlerin ardından ikinci tura kalan üçüncü seçim olma özelliğine sahip.

¹ “European Parliament calls on Turkey to ‘stop provocations’ in Cyprus”, *Hurriyet Daily News*, 13 Kasım 2014, <http://www.hurriyetdailynews.com/european-parliament-calls-on-turkey-to-stop-provocations-in-cyprus-.aspx?PageID=238&NID=74306&NewsCatID=351>. Erişim tarihi: 20.04.2015.

² “Anastasiadis: “Hayal kırıklığı yok, projeye devam””, *Star Kıbrıs*, <http://www.starkibris.net/index.asp?haberID=199890>. Erişim tarihi: 20.04.2015.

³ United Nations Good Offices Mission, “Transcript of remarks to the press by Special Adviser Espen Barth Eide, Tuesday, 7 April 2015”, http://www.uncyprustalks.org/nqcontent.cfm?a_id=6695. Erişim tarihi: 20.04.2015.

Yüzde 62,34'lük katılım oranı ile KKTC tarihinin en düşük katılımli seçimlerinde oyların sırasıyla yüzde 28,18'i ile yüzde 26,92'sini alan iki bağımsız aday; mevcut Cumhurbaşkanı Dr. Derviş Eroğlu ve Lefkoşa Belediye Başkanı Mustafa Akıncı, 26 Nisan 2015 tarihinde gerçekleştirilen ikinci tur seçimlerde karşı karşıya geldi. Annan Planı'nın Ada'nın her iki tarafında eşzamanlı referandumlarda oylanmasının 11'inci yıldönümünden üç gün sonra gerçekleştirilen cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ikinci turunda katılım yüzde 64,15 oranında kaydedildi. Eroğlu'nun oyların yüzde 39,62'sini aldığı seçimlerde, oyların yüzde 60,38'ini alan Akıncı, KKTC'nin yeni Cumhurbaşkanı seçildi. KKTC'deki cumhurbaşkanlığı seçim sürecinin tamamlanmasıyla birlikte müzakere masasında Anastasiadis'in karşısında Akıncı'nın oturacağı da kesinlik kazandı. Akıncı, 30 Nisan 2015 tarihinde yemin ederek görevine başlayacak. Rauf Denktaş, Mehmet Ali Talat ve Derviş Eroğlu'nun ardından KKTC'nin 4'üncü Cumhurbaşkanı olarak göreve gelecek Akıncı; görevini 5 yıl boyunca sürdürecektir.

Cumhurbaşkanlığı seçimlerini önde tamamlayan Mustafa Akıncı seçimlerin ardından düzenlenen basın toplantısında. (Fotoğraf: AA)

67 yaşındaki Mustafa Akıncı, 1976 ile 1990 yılları arasında 14 yıl boyunca sürdürdüğü Lefkoşa Belediye Başkanlığı sırasında Lefkoşa Rum Belediye Başkanı ile önemli konularda uzlaşma sağlamasıyla tanınıyor. 1987-2001 yılları arasında Toplumcu Kurtuluş Partisi Genel Başkanlığı görevini üstlenen Akıncı, 1993-2009 döneminde KKTC Cumhuriyet Meclisi'nde milletvekili olarak görev yapmıştı. 1999-2001 arasında Başbakan Yardımcılığı ve Turizm Bakanlığı görevini yerine getiren Akıncı'nın Annan Planı döneminde oluşturulan Barış ve Demokrasi Hareketi'nin kurucularından olduğu ve hareketin bir süreliğine başkanlığını yaptığı biliniyor.

Akıncı'nın KKTC Cumhurbaşkanı seçilmesi Kıbrıs müzakereleri için ne anlam ifade ediyor? Seçim öncesinde sosyal demokrat, ılımlı bir aday profili çizen Akıncı, çözüm odaklı bir siyaset izleyeceğinin sinyallerini veriyor. Akıncı verdiği demeçlerde, 1974'ten bu yana yerleşime ve iskâna kapalı olan hayalet şehir Maraş konusunda, Maraş'ın BM gözetimine açılırken eşzamanlı olarak Gazimağusa Limanı'nın doğrudan ticarete açılması ve Ercan Havaalanı'ndan direkt uçuşlara başlanması için bir uzlaşma

sağlanması gerektiğini belirtmişti⁴. Seçim sonuçlarının ardından yaptığı açıklamada, KKTC'nin daha fazla zaman kaybetmeye tahammülü olmadığını vurgulayan Akıncı, Rum lider Anastasiadis ile aynı kuşağın mensupları olduğunu belirterek kendilerinin Kıbrıs meselesini çözememeleri halinde bunun gelecek nesiller üzerinde daha büyük bir yük olacağı görüşünü ortaya koymuştu⁵. Akıncı'nın Türkiye ile ilişkiler konusunda, "ana vatan-yavru vatan" ilişki modeli yerine iki kardeş ülke arasındaki gibi eşitliğe dayalı bir ilişkiyi desteklediği biliniyor. Akıncı'nın bu konudaki sözleri, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından uyarılmasına yol açsa da uzmanlara göre Akıncı, müzakere masasında Rum tarafını çözüme zorlayabilecek nitelikte.

Nerede Kalmıştık?

BM Genel Sekreteri Özel Danışmanı Eide'ye göre müzakereler, cumhurbaşkanlığı seçimlerinin tamamlanmasının ardından haftalar içerisinde yeniden başlayacak ve kaldığı yerden devam edecek. KKTC Dışişleri Bakanı Özdil Nami ise müzakerelerin Mayıs ayının ikinci haftasında yeniden başlayabileceği ihtimali üzerinde duruyor⁶.

Müzakere sürecini kısaca hatırlayacak olursak, 2012 yılında tıkanan müzakereler 2 yıllık bir aranın ardından 11 Şubat 2014 tarihinde Eroğlu ile Anastasiadis'in mutabakata vardığı Ortak Açıklama Metni ile yeniden başlamıştı. Ortak Açıklama Metni'nde hedefin iki kurucu devletin siyasi eşitliğinde dayalı iki bölge, iki toplumlu bir federasyon temelinde egemenliğin her iki tarafça eşit olarak paylaşılması olduğu ortaya koyulmuştu. Eroğlu ve Anastasiadis'in Ortak Açıklama Metni'ni imzalamasının ardından 27 Şubat 2014 tarihinde her iki tarafın başmüzakerecileri Atina ve Ankara'ya çapraz ziyaretlerde bulunmuştu. Müzakerelerin sürdüğü 8 aylık süreçte iki tarafın liderleri 11 Şubat, 31 Mart, 2 Haziran, 4, 7 ve 24 Temmuz ile 16 Eylül 2014 tarihlerinde bir araya gelmişti. Masada güç paylaşımı ve yönetim, AB üyeliği (Kuzey Kıbrıs'ın AB standartlarına uyumu), ekonomi (ortak ekonomi politikaları geliştirilmesi), mülkiyet, toprak ve garantiler olmak üzere başlıca altı konu bulunuyor. Bu konulara ilişkin tarama sürecinin Mart 2014'te tamamlanmasının ardından taraflar arasında Mayıs 2014'te özlü müzakerelere geçilmişti. Müzakereler, oldukça kritik al-ver aşamasında Kıbrıs Rum tarafının geri çekilmesiyle yine kilitlenmişti.

Kıbrıs meselesi Nisan ayında alışılmadık bir boyutuyla da gazete manşetlerinde kendine yer buldu. Kıbrıs meselesinin çözümüne yönelik yarım asırdır süren müzakereler ve GKRY liderinin müzakere masasını terk etmesi bir bilgisayar oyununa ilham verdi. BM müzakerelerini konu alan ve Lefkoşa ara bölgedeki BM binası Ledra Palas'ta geçen *Cyprus Players* (Kıbrıs Oyuncuları) adlı oyunda, KKTC Cumhurbaşkanı Dr. Derviş Eroğlu müzakere masasında oturan taraf, Rum lider Anastasiadis masadan kaçan taraf olarak görülüyor. Oyunun amacı, BM Genel Sekreteri Espen Barth Eide aracılığıyla

⁴ Nevin Sungur ve Özgür Tekşen "Adaylar Ne Vaat Ediyor?", *Al Jazeera Türk Dergi*, 01.03.2015, <http://dergi.aljazeera.com.tr/2015/03/01/adaylar-ne-vaat-ediyor/>. Erişim tarihi: 27.04.2015.

⁵ "KKTC'nin yeni Cumhurbaşkanı Akıncı", *Al Jazeera Türk*, 27.04.2015, <http://www.aljazeera.com.tr/portre/portre-mustafa-akinci>. Erişim tarihi: 27.04.2015.

⁶ KKTC Dışişleri Bakanlığı, "Nami: "Müzakerelerin mayıs'ın ikinci haftası başlamasını bekliyorum", 10.04.2015, <http://mfa.gov.ct.tr/tr/nami-muzakerelerin-mayisin-ikinci-haftasi-baslamasini-bekliyorum/>. Erişim tarihi: 27.04.2015.

Anastasiadis'i masaya oturtarak müzakerelerde çözüme ulaşmak olarak ifade ediliyor. Oyunun yaratıcısı Kıbrıslı Türk gazeteci Nazmi Pınar, yıllar içerisinde müzakereleri takip etmekten sıkılıp müzakerelerin gidişatını göstermek amacıyla söz konusu oyunu ortaya koyduğunu söylüyor⁷.

Cyprus Players adlı video oyunundan bir kare

Cumhurbaşkanlığı seçim süreci tamamlandığına göre şimdi sıra BM gözetimindeki müzakerelerin yeniden başlatılmasında. BM Genel Sekreteri Kıbrıs Özel Temsilcisi Eide, 4-8 Mayıs 2015 tarihlerinde müzakerelerin yeniden başlaması için hazırlıkları tamamlamak üzere Ada'yı ziyaret edecek. 2015 yılı Avrupa'daki en eski dondurulmuş ihtilaflardan biri olan Kıbrıs meselesinin çözümü için bir karar yılı olarak değerlendiriliyor. Müzakerelerin yeniden başlayacak olması ve müzakere masasında geçtiğimiz aylarda müzakere masasını terk etmesine rağmen bir dönem Annan Planı'na verdiği destekle tanınan Rum lider Anastasiadis ile ılımlı ve çözüm odaklı bir söylem benimseyen KKTC'nin seçilmiş Cumhurbaşkanı Akıncı'nın oturacak olması bu yöndeki beklentileri artırıyor. 2015 yılında Ada'daki mevcut fırsat penceresinin taraflarca değerlendirilmesini ve müzakerelerde iki toplumlu iki bölgeci bir federasyon temelinde Ada'da kapsamlı çözüme ulaşılmasını umut ediyoruz.

⁷ "Kıbrıs müzakereleri "oyun" oldu", *Hürriyet*, 14 Nisan 2015, <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/28732385.asp>. Erişim tarihi: 20 Nisan 2015.